

Dorota Zdybel

ORCID: 0000-0003-3322-7570

Akademia Ignatianum w Krakowie

Wprowadzenie

Człowiek to gatunek opowiadający. Od zawsze tworzył opowieści, starając się utrwalić swoją wiedzę o świecie i przekazać ją następnym pokoleniom. Początkowo były to opowieści rysunkowe na ścianach jaskiń, potem zakodowane w złożonym systemie węzłów i koralików, mówione lub śpiewane przez ludowych bajarzy, aż wreszcie – dzięki wynalezieniu pisma, utrwalone w postaci zdolnej przetrwać tysiące lat. Konstruowanie historii, mitów, baśni, rytuałów etc. jest naszą naturalną potrzebą – potrzebą zaznaczenia swojej obecności w świecie, odcisnięcia swojego śladu na otoczeniu, ekspresji przeżywanych emocji i napięć emocjonalnych, nawiązania relacji z innymi, zbudowania wspólnoty znaczeń, wierzeń i cenionych wartości. Wśród tych opowieści są historie małe i duże, wielkie i małe narracje:

- Te wielkie to opowieści o zdarzeniach ważnych dla wspólnoty, teksty kultury, takie jak: mity, baśnie, legendy czy przypowieści, stawiające w formie fantastycznej, symbolicznej lub alegorycznej odwieczne pytania nurtujące ludzkość – o sens świata i ludzkiej w nim egzystencji, o początek i kres istnienia, o prawdy i wartości absolutne, uniwersalne, o celowość czy przypadkowość losu ludzkiego. Te wielkie opowieści nie dają odpowiedzi wprost, wręcz przeciwnie:

zawarte w nich znaczenia mogą być interpretowane wielorako, a rekomendowane wzorce postępowania mają raczej heurystyczny niż algorytmiczny charakter. I na tym również polega ich wielkość. Przez swą heurystyczność, niejednoznaczność często wzbudzają wątpliwości, niedosyt, a nawet sprzeciw. Istotna ich rola zdaje się polegać na inspirowaniu do głębszej refleksji, na prowokowaniu interpretacji, na poruszeniu sumienia i motywowaniu do poszukiwaniu prawdy własnego życia na ogólniejszym tle znaczeniowym (Straś-Romanowska 2010: 33).

- Te małe to narracje, które odzwierciedlają codzienne zmagania pojedynczego człowieka, próby zinterpretowania tego, co mu się zdarzyło, nadania sensu własnej egzystencji – są dla człowieka narzędziem poznania i samopoznania, zrozumienia świata i samozrozumienia, pozwalają nazwać i zrozumieć nie tylko to, co się dzieje w świecie zewnętrznym, ale też przeżycia własne i innych ludzi, ich sposoby myślenia, intencje, motywacje działania. Zwerbalizowanie własnych doświadczeń i nadanie im formy spójnej, ustrukturyzowanej opowieści jest ważnym instrumentem budowania własnej tożsamości.

W życiu dziecka te wielkie i małe opowieści splatają się ze sobą, pozostają w nieustannej interakcji, zakorzeniają w jego umyśle schemat narracyjny. W ten sposób kształtuje się stopniowo zdolność do postrzegania świata w kategoriach fabularnych i tworzenia własnych opowieści, która – jak dowodzą badania psychologiczne – należy do najważniejszych, choć „niewyuczonych zasobów poznawczych człowieka” (Dryll 2004: 10).

Prezentowany numer zaprasza czytelników do spojrzenia na opowieści obecne w życiu dziecka z różnej perspektywy: dydaktycznej, rozwojowej, terapeutycznej i codziennej. Prezentuje opowieści wielkie i małe, te tworzone dla dzieci, przez dzieci i przy ich aktywnym udziale. A mottem i drogowskazem lektury niech staną się słowa Olgi Tokarczuk (2019), która mówi, że świat jest stworzony ze słów i opowieści,

jest tkaniną, którą przedziemy codziennie na wielkich krosnach informacji, dyskusji, filmów, książek, plotek, anegdot. Dziś zasięg pracy tych krosien jest ogromny – za sprawą Internetu prawie każdy może brać udział w tym procesie, odpowiedzialnie i nieodpowiedzialnie, z miłością i nienawiścią, ku dobru i ku złu, dla życia i dla śmierci. Kiedy zmienia się ta opowieść – zmienia się świat. W tym sensie świat jest stworzony ze słów. To, jak myślimy o świecie i – co chyba ważniejsze – jak o nim opowiadamy, ma więc olbrzymie znaczenie. Coś, co się wydarza, a nie zostaje opowiedziane, przestaje istnieć i umiera. Wiedzą o tym bardzo dobrze nie tylko historycy, ale także (a może przede wszystkim) wszelkiej maści politycy i tyrani. Ten, kto ma i snuje opowieść – rządzi.

Zapraszamy do lektury!

Bibliografia

- Dryll E. (2004). *Homo narrans. Wprowadzenie*, [w:] E. Dryll, A. Cierpka (red.), *Narracja. Koncepcje i badania psychologiczne*, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.
- Tokarczuk O. (2019). *Czuły narrator. Przemowa noblowska*, <https://ksiazki.wp.pl/czuly-narrator-przemowa-noblowska-olgi-tokarczuk-6454153788634753a> (dostęp: 26.05.2020).

Straś-Romanowska M. (2010). *Psychologia wobec małych i wielkich narracji*, [w:] M. Straś-Romanowska, B. Bartosz, M. Żurko (red.), *Psychologia małych i wielkich narracji*, Warszawa: ENETEIA, Wydawnictwo Psychologii i Kultury.

ADRES DO KORESPONDENCJI

Dorota Zdybel
Akademia Ignatianum w Krakowie
e-mail: dorota.zdybel@ignatianum.edu.pl